

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I.” DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE

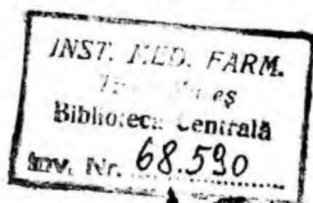
No. 642

**CONTRIBUȚIUNI
CU DATE PUȚIN CUNOSCUTE PÂNĂ ACUM
PRIVITOARE LA VIAȚA PROFESORULUI
DR. LUDOVIC FIALLA**

TEZĂ

PENTRU
DOCTORAT IN MEDICINĂ ȘI CHIRURGIE
PREZENTATĂ ȘI SUSȚINUTĂ IN ZIUA DE FEBRUARIE 1933

DE
NAGY TEODOR

COLECȚIA
DR.
H. M.
NAICOVICIANU

27
1933

23 MAY 2005

TIPOGRAFIA „GRAFIC RECORD”
CLUJ STR. UNIVERSITĂȚII 8.

* 4 4 0 0 0 3 2 1 9 *

Biblioteca UMFST

UNIVERSITATEA „REGELE FERDINAND I.” DIN CLUJ
FACULTATEA DE MEDICINĂ ȘI FARMACIE

Decan : D-nul Prof. Dr. GH. MARTINESCU.

Profesori :

Clinica stomatologică agr.	Prof. Dr. A. Ieman I.
Istoria medicinei agr.	” ” Bologa V.
Bacteriologie	” ” Baroni V.
Patologia generală și experimentală	” ” Botez A. M.
Istologia și embriologia umană	” ” Drăgoiu I.
Clinica infantilă	” ” Gane T.
” ginecologică și obstetricală	” ” Grigoriu Cr.
Semiologie medicală	” ” Goia I.
Clinica medicală	” ” Hațieganu I.
” chirurgicală }	” ” Iacobovici I.
Medicina operatoare }	” ” Iacobovici I.
Farmacologia și farmacognozie	” ” Martinescu Gh.
Clinica oftalmologică	” ” Michail D.
” neurologică	” ” Minea I.
Medicina legală agr.	” ” M. Kernbach.
Igienă și igienă socială	” ” Moldovan I.
Radiologia medicală	” ” Negru D.
Fiziologia umană supl.	Docent Popoviciu
Farmacia chimică și galenică	Prof. Dr. Pamfil Gh.
Anatomia descriptivă și topografică	” ” Papilian V.
Clinica oto-rino-laringologică	” ” Predescu-Rion I.
Balneologie (agr.)	” ” Sturza M.
Clinica dermato-venerică	” ” Tătaru C.
Clinica urologică	” ” Țeposu Emil
Chimia biologică	” ” Thomas P.
Clinica psihiatrică	” ” Urechia C.
Anatomia patologică	” ” Vasiliu T.

JURIUL DE PROMOȚIUNE

Președinte : Dl Prof. Dr. V. Bologa

Membri : { D-l Prof. Dr. D. Michail
 ” ” ” V. Papilian
 ” ” ” M. Sturza
 ” ” ” D. Negru

Supleant : Docent Dr. Cimoca

PŢIE MEMORIE PĂRINŢILOR MEI IUBIŢI, RĂPIŢI
PREA DE TIMPURIU DIN MIJLOCUL NOSTRU.

Iubitului meu unchiu Dumitru Nagy, farmacist, îi aduc cele mai vii
mulŢumiri pentru creşterea părinŢească ce mi-a dat în urma morŢii pre-
mature a scumpilor mei părinŢi. Pentru toate sacrificiile făcute pentru
mine, precum şi pentru sfaturile date ca un adevărat tată, îi voi rămă-
ne recunoscător toată viaŢa.

Sorioarei Ludovica şi fratelui Ioan le
asigur şi pe mai departe aceeaşi iubire frăŢească.

Prefață.

Sunt 7 ani de când am început munca ce azi se încheie.

Veneam la studiul medicinei dintr'un imbold lăuntric, căci a fost fără îndoială un îndemn de a putea alina durerile altora, pornit din însăși zbuciumul propriei mele vieți de orfan. Lipsit de mângăierile și încurajarea părințească, am cunoscut cât amar poate cuprinde sensibilitatea omenească.

Din suferința mea a rezultat chemarea spre acea carieră, care să-mi dea mie posibilitatea de a lupta contra durerii altora, de a face pe alții să uite suferința sau chiar dacă e cu puțință să nici nu o cunoască. Timp de 7 ani am depus fără cruțare toată energia de care dispuneam, pentru a-mi însuși știința și arta doftoricească.

Mi-a fost dat să cunosc cele mai grele zile, tocmai în această parte a vieții mele, când aveam nevoie mai mult ca oricând de a fi înțeles și sprijinit. Incredut însă în puterea mea de muncă, iar pe de altă parte având mereu în minte lipsa de sprijin părintesc, am muncit cu modestie și încredere. Și am reușit. Ajuns la sfârșitul vieții de student, acum când mi-se încredințează secretul tămăduirii, pășesc cu încredere într'un viitor mai bun. Munca cinstită, precum și sufletul meu nemângăiat mă îndreptățesc la aceasta.

Desigur însă că viața studentească pe lângă toate greutatețile ce le-am întâmpinat, mi-a dăruit și clipe de bucurie. Nu pot să nu amintesc, frumoasele intruniri și manifestații culturale ale Soc. „Junimea Sătmăreană”. Pentru mine vor rămâne neuitate străduințele ce am reușit să inițiez în cadrul acestei societăți a cărei președinte am fost.

Pentru mine a fost un prilej de înfrățire românească,

de demonstrație a românismului la granița de vest a țării, unde în copilărie mi-a fost dat să cunosc vitregia stăpânirii străine. Am fost unul dintre inițiatorii reromanizării numelor maghiarizate din acele regiuni și dacă această acțiune nu și-a dat încă roadele, nu va fi departe momentul când se va înfăptui cu ajutorul oamenilor competenți și cu suflet românesc. Am dus graiul românesc și am propagat sentimente românești pe plaiurile unde graiul nostru era sortit să amuțească.

Nu voi uita de asemeni satisfacția sufletească ce am avut-o contribuind, în timpul liber, la ridicarea nivelului sanitar al populației din Țara Oașului, Țara Moșilor, și din jud. Cluj, în cadrele Soc. Stud. în med. și ale „Astrei” de sub conducerea inimosului profesor *Dr. I. Hațieganu*.

Făcând un scurt rezumat al activității mele extrașcolare, mă simt dator a adresa cuvinte de supremă recunoștință profesorilor mei dela Facultate, cari mi-au fost părinți sufletești și dela cari mi-am însușit cultura medicală.

Domnului Prof. *Dr. V. Bologa* aduc cele mai sincere mulțumiri pentru subiectul încredințat ca teză, pentru ajutorul dat la alcătuirea ei, precum și pentru onoarea ce-mi face de a prezida juriul de promoție.

Domnului Prof. *Dr. V. Papilian* adâncă recunoștință pentru că m'a primit ca bursier în căminul „Stud. Med.” dându-mi astfel posibilitatea să studiez.

Pe D-l colonel *Dr. Cosmutza* îl asigur de stima mea pentru ajutorul dat și pentru cunoștințele câștigate în sanatorul Domniei Sale.

Domnului *Dr. Remus Doctor*, șef de lucrări, acela care cu multă amabilitate în timp de trei ani cât am stat în clinica oto-rino-laringologică, m'a introdus în tainele oto-rino-laringologiei, precum și pentru sfaturile părințești și ajutorul material dat, îi aduc cele mai sincere mulțumiri și îl asigur și pe mai departe de stima și recunoștința mea.

Domnului asistent *Dr. I. Mureșan*, dela Clinica chirurgicală, mulțumiri și recunoștință pentru concursul dat la ocuparea postului de intern la Salvarea.

Mulțumiri Domnului *Gh. Sion*, cetățean de onoare al Clujului, pentru amabilitatea cu care m'a tratat în timpul cât am stat la Slănicul-Moldovei.

Doamnei și Domnului *Dr. V. Deleu*, primar al orașului Cluj, pentru sfaturile și sprijinul material dat, pentru amabilitatea cu care mi-au încredințat serviciul pe o vară la sanatorul Colibița, le aduc sincerele mele mulțumiri și recunoștință.

Doamnei și Domnului *Dr. Eugen Barbul* pentru inițierile și îndrumările date în legătură cu soc. „Junimea Sătmăreană“, precum și pentru părințeasca iubire pe care am găsit-o întotdeauna în casa Domniilor lor, îi asigur și pe mai departe de recunoștința mea.

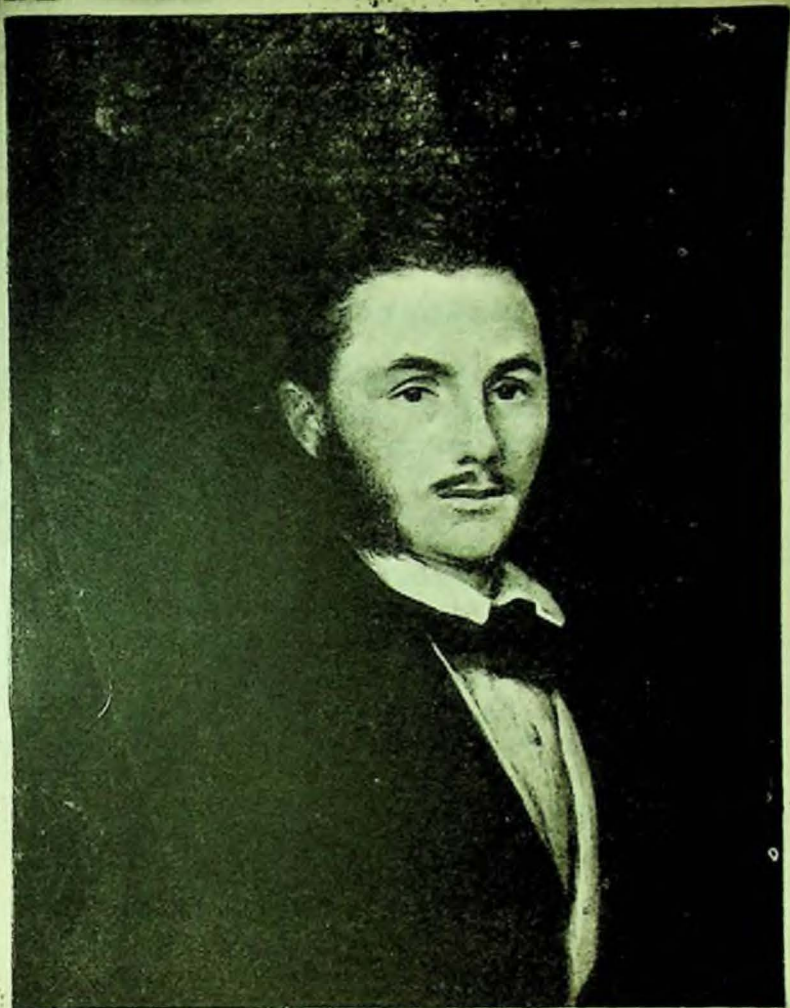
Doamnei *Pușcariu*, directoara sanatorului Colibița, mulțumiri pentru înlesnirile făcute mie și sorioarei mele, ca orfani.

Iar vouă, bătrânilor și bunilor mei unchi *Gheorghe, Eduard Bocoșiu*, cari de atâtea ori mi-ați alintat sufletul cu vorbele voastre înțelepte, Vă doresc fericire și viață lungă spre fericirea nepoților voștri.

Pe Doctorii *Nicoară, Nizu Pop, Cristian Alex., David Petru, Borșianu Aurelian, Ossian Ioan, Doniga și Dejenariu Ioan*, îi asigur de sentimente prietenești.

Colegilor din Salvarea, deosebită prietenie.

Iar voi, *Dr. Mohaiu Nicolae* și *Dr. Oros Ionel*, cari mi-ați fost frați de bucurii și suferințe, voi cu cari am împărțit și bune și rele timp de 7 ani, primiți din parte-mi aceleași sentimente de iubire și devotament pe cari mi le-ați dat voi întotdeauna.

DOCTOR MED. LUDOVICVS FIALLA, MDCCCXXXI-MCMVI.
MILES VOLUNTARIVS (HONVED) ANNIS - MDCCCXLVII-XLIX. - DEUM
PROFESSOR VNIVERSITATIS BUCARESTINENSIS. - CHIRURGVS SOCIE-
TATIS DE CRUCE RUBRA NOMINATE. IN BELLO ANNIS M.DCCCLXXVII
LXXVII. GESTO. - CURATOR ECCLESIE HUNGARIE AVGVSTANE CON-
FESSIONIS. ETATIS SVÆ. XXV. VINDOBONÆ. MDCCC.LVI.

„ÉN ELNYUGSZOM, DE E SOROKBAN KEDELYEM ENGEMET
EGY HEIG TUL FOG ELNI...” (1903).

Introducere.

Solicitând din Institutul Istoriei de Medicină, un subiect de teză inaugurală, d-l Prof. Dr. *V. Bologa*, a avut bună-voința de a-mi sugera să urmăresc în literatura maghiară datele privitoare la medicul bucureștean. Prof. Dr. *Ludovic Fialla*.

Dl Prof. Dr. *V. Bologa* mi-a motivat în felul următor importanța acestei lucrări: *Ludovic Fialla* a fost unul din cei mai însemnați colaboratori ai lui *Davila*.

În literatura medico-istorico-românească există o seamă de biografii ale lui *Fialla*, îndeosebi cele datorite istoriografilor medicali, *Crăiniceanu* și *Gomoiu*, și mai în urmă o analiză a operei sale ca oftalmolog, foarte bine alcătuită de Dl Dr. *I. Glăvan*.

De oarece în aceste biografii, unele amănunte se contrazic mai ales în ce privește data, locul nașterii și al morții lui *Fialla*, este necesar să fie puse la punct.

Aceste lucruri trebuiesc făcute cu ajutorul rudeniilor și prietenilor săi încă în viață.

Afară de aceea e nevoie să se utilizeze materialul biografic despre *Fialla* apărut în limba maghiară, care n'a fost utilizat de biografii români și care în mod firesc va fi tot mai puțin accesibil viitorilor istoriografi români. Îndeosebi va trebui să se utilizeze autobiografia pe care a scris-o *Fialla* la bătrânețe în limba maghiară „*Letünt napjaimból*“ București 1903, care n'a fost studiată de nici unul din biografii, săi români.

Afară de aceea este interesant de a constata, cum un aprig patriot maghiar, ostaș din revoluția maghiară din 1848, trecând în țara românească a devenit, fascinat de calitățile

poporului român, un sincer și bun fiu al patriei sale adoptive pe care a iubit-o, a servit-o și a preamărit-o. Astfel biografia lui Fialla, are valoarea unei contribuții la istoria influențelor medicale româno-maghiare și la istoria fenomenelor atât de mari, de încercare de apropiere intelectuală româno-maghiară.

Pornind la drum cu aceste îndrumări date de domnul prof. Dr. V. Bologa, am studiat autobiografia lui Fialla și literatura maghiară despre el și am extras tot ce mi s'a părut important din ele.

Presupunând că ceiace s'a scris în românește despre Fialla și ceiace el însuși a scris în limba noastră este cunoscut celor ce se ocupă cu istoria medicinei românești, am lăsat complect la o parte acest material pentru biografia lui Fialla, insistând numai asupra a ceace este nou sau puțin cunoscut în materialul scris în ungurește. Așa de pildă, cititorul va găsi foarte puțin asupra rolului important și frumos pe care l-a jucat Fialla în războiul din 1877 și 1878, deoarece asupra acestei chestiuni s'a mai scris în ale sale „Reminiscente”.

Deaceia nici n'am intitulat această teză „Biografia Prof. Ludovic Fialla” ci am evidențiat în însuși titlul lucrării că e vorba numai de niște contribuțiuni la viața sa până acum puțin cunoscute.

La alcătuirea acestei lucrări am fost ajutat foarte mult de rudeniile, prietenii și colaboratorii încă în viață ai lui Fialla :

Dna R. Sfetea din București, nepoata sa, D-l Ottó Fialla Döri, publicist în Budapesta nepotul său, D-l Dr. Andrei Veress, cunoscutul istoriograf și prieten personal al lui Fialla, D-l Dr. Vasiliu, medic în Ploești fost intern al lui Fialla, Dl Dr. Glăvan, medic primar oculist în Oradea, Biograful lui Fialla.

Domniilor lor țin să le exprim pe această cale adâncă mea recunoștință.

Biografia doctorului Fialla Ludovic.

Impreună cu alți cinci frați, Fialla era fiul Dr-lui Fialla din Baja (Ungaria) și, pentru mândria noastră, cel mai destoinic.

În ceiace privește nașterea cât și moartea sa, datele sunt foarte deosebite unele de altele. După unii, Fialla Ludovic, a văzut lumina zilei în anul 1820, la 31. Iunie în orașul Szabadka, județul Bács („Magyar Irók élete és Munkái” de Szinnyei József vol. III. pag. 462).

După alții, Fialla s'a născut la Baja în anul 1831, Iunie 30. Acolo și-a făcut școala primară și secundară (Veress Ferencz, în broșura Autobiografică „Letünt napjaimból” pag. 92.)

Dr. Gh. Crăiniceanu afirmă că s'a născut în 18 Iunie 1831 (stil vechi) în Baja (Ungaria). (Literatura medicală Românească „Biografii și Bibliografii” pag. 55.). Din lucrarea făcută de Dr-ul Glăvan, cu ocazia centenarului nașterii lui Fialla, după indicațiile luate din lucrările D-lui Dr. C. Vasiliu din Ploești și ale D-lui Dr. V. Gomoiu: „Istoria Medicinii și a Invățământului Medical din România”, București 1922, reiese, că Fialla s'a născut în anul 1831 luna Iunie 30 în orașelul Baja din Ungaria.

După indicațiile autentice, comunicate mie în scrisoare, de D-l Dr. Veress Endre, nepot al Dr-ului Fialla, reiese că s'a născut la 30 Iunie 1831 în orașul Baja jud. Bács, Ungaria și a murit în București, anul 1911 într'o Sâmbătă, fără specificarea datei precise. (Articol apărut în „Vasárnap Ujság” No. 4. Budapest 1911.) Datele aceasta, fiind furnizate de un om care a trăit în anturajul lui Fialla, care

totodată e un reputat istoriograf, le consider ca cele autentice și cred că ele trebuie să rămână definitiv fixate.

Studiile sale.

Fialla a făcut școala primară și secundară la Baja, locul său de naștere. Din copilărie își amintește de o întâmplare pe care nu și-a putut-o șterge mult timp din memorie: De mic a dovedit multă curiozitate. Odată ducându-se prin lagărele prizonierilor Italiani unul din ei îl ia în brațe, îl sărută și îl podidesc lacrimile. Nedumerit, copilul fuge la mama sa, căreia i-a povestit întâmplarea, cerându-i explicație. A fost cuminte, căci după ce mama sa i-a spus că lacrimile erau pornite din dorul de un copil, poate asemenea lui, el s'a mai dus încă odată, ducând bani prizonerului și pentru a nu-i reînnoi durerea, fuge fără a se mai întoarce...

Intră în școala secundară bine pregătit. Prima clasă a făcut-o în particular, terminând-o cu deplin succes. Intrând apoi ca elev ordinar la liceul Piarist, a avut aceleași succese până la sfârșit. Nu poate uita bucuriile și durerile acelei vârste, toate acele amintiri frumoase legate de timpul petrecut în școala. Pescuitul, scăldatul și goana după cuiburi de păsări în pădure, pe cari cu tot riscul supra-vegherilor celor ce-l conduceau nu le părăsea niciodată, ba chiar îl pasionau. Își amintește de acel „pedel“, atot-puternicul și atotfăcătorul școalei, sub a cărui privire și control să făcea până și respirația (!), căruia nu-i trecea nimic neobservat și nesancționat; de aceia elevii nu-l prea îndrăgeau.

Nu uită distracția copilărească a unei zile, când deși dojeniți și pedepsiți, nu au putut să-și rețină râsul. Pe când profesorul preot Angyal s'a dus la un loc discret, obligat fiind de o mâncare ce o ingerase cu o zi înainte, dracii de copii i-au furat reverenda și au acățat-o într'un pom. Preotul constatând la echipare lipsa și dându-și seamă de obișnuința amatori de drăcovenii, s'a dus la elevi, cari văzând pe preot enervat s'au repezit cu toții în pom pentru ca

fiecare apoi să revină, în felul său, cu câte o bucată din reverandă.

Erau apoi în clasa VI-a — își amintește Fialla — când un profesor vorbindu-le despre poezie, i-a făcut să se creadă poeți, căci după lecție toți s-au apucat de făcut versuri pe care fiecare le dedicase vreunui personaj important sau mai ales unei fete adorate. Iată ce spune mai departe :

„Eu îmi alesesem o domnișoară Laura, dar tocmai atunci, când profesorul observând că dedicațiile erau făcute mai mult fetelor, a interzis aceasta. Fapt este că și așa a fost la timp, căci simpatia între mine și Laura se stabilise deja.”

Terminând liceul, părinții ca urmare a calităților pe cari le observară la el, l-au înscris, deși era numai de 16 ani, la Universitatea din Pesta, Secția filosofie. Era de acum un pion al științei, dar nu a terminat bine anul I. și chiar în primăvara aceia izbucnind revoluția din 1848, țara i-a cerut ca din pion al culturii să devină purtător al spadei.

Iată-l și ostaș. Mic și cu un echipament ceva mai greu decât el, totuși dela început s'a arătat un brav ostaș. Nu a putut însă să dea tot ceiace inima îi dicta, căci un glonț nemilos l-a rănit și un moment nenorocit îl face să cadă prizonier în mâna Rușilor. Bolnav și extenuat, cum era, a fost predat Austriacilor — cari în urma unui examen medical — i-au dat libertate să se ducă acasă, cu un bilet prin care era împuternicit să mai ia cu el și alți doi. A luat doi sârbi și înainte de a pleca la drum unul din sârbi i-a cerut biletul ca fiind mai bătrân, și cu toții se culcară pentru că a doua zi să plece la drum. Sârbii l-au înșelat, căci dimineața s'a văzut singur și fără bilet. Resemnăt, a plecat și printr'un sat a regăsit vechea simpatie, Marioara, care deși acum căsătorită, l-a adăpostit și ospătat. Cu încă un tribut de suferință a ajuns acasă.

În 1852 s'a înscris la Facultatea de Medicină din Viena. Un mic incident din timpul acela e demn de amintit :

El locuia peste drum de un magazin în a cărui vitrină, printre altele era expus și un baston de cauciuc. Bani nu

avea, dar dorința de al poseda deveni arzătoare. Un sacrificiu, o privare dela alte distracții, și bastonul a fost cumpărat. Bastonul i-a impus și o pipă, pentru a-și lua pe străzile Vienei aerul unui Englez. Dar povestea bastonului nu s'a terminat, căci într' o zi sărind un câine la Fialla, acesta a voit să-l lovească cu bastonul. Când să dea, auzi un glas, și privirile i-se opriră la proprietarul câinelui, care nu era altcineva decât Francisc Iosif, pe atunci de 20 de ani. Mândria lui de a sta față în față cu un personaj atît de important, era la culme, mai ales când domnitorul, printr'un zâmbet s'a arătat vesel de această nostimă întâmplare.

Deși băiat sărac, Fialla nu pieri datorită istețimei și calităților sale. Pe când citea un ziar, văzu că la o redacție se caută un bun traducător din ungurește în nemțește. După un examen fugitiv, fu angajat, și destul de bine retribuit încât să se creadă cel mai fericit cetățean al Vienei. Facultatea o termină cu succes și niciodată nu i-a fost ațâțată memoria vieții modeste de student, decât atunci când după decenii, vine la Viena cu pieptul împodobit de decorații, pentru a reprezenta Crucea roșie română.

Fialla a fost în 1848 un bun ostaș maghiar cu sentimente patriotice vădite. După ce își termină studiile medicale în Viena, urmărit de privirile ostile ale Austriacilor pentru patriotismul său maghiar, Fialla este silit să plece din monarhie, trecând în Țara Românească, la 1857, decând îl găsim ca pe un bun fiu al patriei sale adoptive. Ca toate începuturile și al lui Fialla a fost greu, dar pentru foarte puțin timp, căci prin sufletul lui sociabil și valoarea sa științifică s'a impus repede. Limba română a învățat-o ușor. În 1875 îl găsim ca medic practician, la București iar în 1859, Carol Davila văzându-i calitățile, îi încredință catedra de Anatomie generală, microscopică și istologică, la Școala națională de Medicină, fiind primul profesor de anatomie la noi, care a explicat pe cadavru, ceilalți făcând până atunci numai demonstrații pe fantom.

În anul școlar 1860—61, prin înființarea catedrei de oftalmologie, catedră nou creată la Școala Națională de Mă-

dicină de către Carol Davila, i se încredințează și profesura acestei discipline. Fialla predă în semestrul de iarnă anatomia, iar în cel de vară oftalmologia la Spitalul Colțea. Despre activitatea lui Fialla desfășurată la catedra de oftalmologie nu se poate vorbi mult, pentru că a fost profesor numai un singur semestru. Are însă o importanță istorică: a fost cel dintâiu profesor al acestei catedre de oftalmologie la Școala Națională de Medicină.

Fialla a fost un iscusit operator și a pregătit serii de medici pentru chirurgie. Avea în acelaș scop atât la Filantropia cât și la Colțea rezervate câteva camere din serviciul său numai pentru bolnavii de ochi.

Din timpul cât a funcționat la Filantropia avem date publicate din care reese că executa operații forte variate. (Citat din „Dr. Ludovic Fialla cu ocazia centenarului nașterii sale“, de Dr. I. Glăvan, Oradea).

În anul 1860 a dat concurs la Eforia Spitalelor din București pentru ocuparea unui post de medic secundar, pe care l-a obținut cu succes.

În acest timp ia parte activă la lucrările Societății Medicale Științifice“ făcând comunicări mai ales în domeniul chirurgiei, iar la 1863, 5 Septemvrie, este ales și cassier al acestei societăți.

La 31 Martie 1867 a fost confirmat prin decretul numărul 479, ca medic primar la Eforia Spitalelor Civile și anume la Spitalul „Colțea“ (Gomoiu, „Din Istoria Medicinii în România“ pag. 867).

La 16 August 1867, în urma unui conflict cu Davila este mutat la un Spital din Craiova, Spital care depindea de aceeași eforie. Nu trecu mult timp și revine în București ca medic primar al Spitalului Filantropia, unde a condus serviciul chirurgical până la 1884. În acest timp, cum posibilitatea îi permitea, Fialla a cutreerat centele mari științifice aducând în țară tot ceiace era nou și folositor.

În anul 1868 a fost numit medic primar la spitalul Filantropia, unde a funcționat până în 1884.

Dl. Dr. C. Vasiliu din Ploești, care i-a fost extern la Filantropia, a dat d-lui Dr. Glăvan date prețioase relativ la activitatea lui Fialla, din care notăm pe cele următoare :

„Aci l-am văzut operând la ochi, având un salon pentru bărbați și unul pentru femei și de multeori având bolnavi de ochi amestecați cu ceilalți la un loc. Ca șef era foarte exact în serviciu, puțin cam mândru, caracteristica lui, just și pretențios. Era serios și pretențios față de medicii lui, mai bătrâni, secundari și interni și aspru cu externii. Ținea foarte mult la curățenia spitalului și la cea mai mică abatere făcea aspre observații întregului personal. Făcea multe intervenții oculare : Extrăgea cataracte cu cheratotomie și lam-bou inferior, făcea iridectomii, etc, Aci am avut ocazia a mă exercita și eu, iar când am fost șef de spital am făcut multe iridectomii și am operat cataracte“.

In 1870 este ales vice președinte al Soc. Medico-Chirurgicale, în comitetul de sub președinția lui C. Davila pe care de multe ori l'a înlocuit. In 1884 Fialla reprezintă România la Congresul Chirurgical din Berlin, unde a demonstrat cu date și grafice, cât de înaintați sunt Românii în ceiace privește institutele filantropice.

In 1885 fiind șeful Div. I. Chirurgicale din Spitalul Colțea, s'a ocupat cu suferinzii de ochiu, în care specialitate, faima lui trecuse hotarele țării. Intre altele amintim că a fost chemat și a operat pe Domnitorul sârb Miloș Obrenovici de cataractă și a fost onorat pentru această operație executată cu succes, cu suma de 500 galbeni austrieci.

Lucrările lui Fialla.

Expresia muncii și devotamentului ce le-a pus în serviciul științei de a vindeca, se poate vedea din comunicările și raporturile cari apăreau neconținut.

In 24 Octombrie 1863 Fialla face la societatea medicală științifică o comunicare cu prezentare de caz : O fetiță de 12 ani cu „Oftalmoblenoree“ cu stafilome corneane și sclerotice la O. D. și atrofia ochiului stâng.

La 31 Octombrie 1863 comunică: Un caz de plăgi multiple prin armă de foc abdominale: S'au scos două gloanțe din hipochondrul stg., cel din epigastru nu s'a găsit.

La 12 Decembrie 1863 prezintă: Un extract de boabe de colobor și comunică rezultatul experiențelor făcute cu el.

La 16 Ianuarie 1864 vorbește despre un bolnav cu: Luxația piciorului înapoi și fractura maleolei externe: Repoziție după tenotomie.

La 15 Octombrie 1864, comunică observația unui bolnav: Cancer medular al gâtului, la care a observat în timpul operației, făcută de dr-ul Turnescu, că ori de câte ori se șterge plaga cu buretele atingându-se nervul vag, se oprea respirația câteva momente, apoi reîncepea. În aceiaș ședință, Fialla comunică un caz de luxație femurală suprapubiană și un altul cu fractura longitudinală a patelei.

În anul 1865 ia ființă la București, sub direcțiunea dr-lui Turnescu „Gazetta Medicală” în care dr-ul Fialla semnează între alte articole și articolul „Despre Inundații”.

În 11 Februarie 1865, Fialla prezintă un preparat anatomopatologic de cancer al maxilarului.

La 3 Iunie 1865 prezintă o bolnavă cu fractura transversală a scapulei și fracturi multiple coxale.

La 1 Iulie 1865 prezintă o piesă anatomică: Tumoarea anevrismală a crosii aortice.

Discordia dintre membrii a dus la desființarea societății, care astfel n'a durat mult.

La 9 Decembrie 1866 citează o observație de: Paralizie limitată la câteva grupe de mușchi ai antebrațului, care s'a vindecat prin aplicația aparatului electro-magnetic a lui Greff.

La 9 Februarie 1867 comunică un caz de pneumo-pio-torax.

În Decembrie 1874 prezintă raportul lucrării intitulate: Despre anatomia burselor mucoase prepatelare și despre doctrina hygromei patelei, care lucrare constituie examenul de admitere al Dr-ului Scheiber în Societate. La aceiași dată, Fialla prezintă 5 cazuri de tracheotomii.

La 6 Martie 1867, Fialla donează Societății un tablou grafic de diferite boli observate în serviciul său și cu observații meteorologice. În aceeași ședință, vorbește despre un bolnav suferind de congestiune spinală, vindecat prin bel-ladonna și ventuze.

Desființându-se societatea în 1867, îl întâlnim la societatea Medico-Chirurgicală nou înființată. Astfel la 18 Februarie 1869, prezintă un tânăr care a avut o fractură complexă, a osului maxilar drept cu sfășirea părților moi.

La 13 Octombrie 1870, prezintă 2 cazuri, unul căruia îi făcuse rezecția cubitusului și altul la care îi făcuse rinoplastie.

După Dr-ul Crăiniceanu dăm mai jos seria comunicărilor făcute de Fialla: „Raport științific, al diviziei chirurgicale din Spitalul Filantropia Buc. 1870, 8°. 22 pag. în care arată operațiunile făcute pe cazurile următoare:

Cancer al nasului, trei cazuri de plăgi prin armă de foc, angină difterică, idrops închistat, hematurie, anus nena-tural și luxația coxo-femurală.

În 1870, Ianuarie 20, apare Gazeta Medico Chirurgicală în care Fialla semnează: Despre laringofisuri. Raport pe 1870 Buc. 1871. 8° 26 pag., unde dă istoricul a 6 plăgi, a 2 cancere, echinococ, blenoragie, osteosarcom și 3 cazuri de difterie.

Raport pe 1871 Buc. 1872 8° 27 pag.: Aci dă și un istoric al Spitalului Filantropia, restul în genul celui precedent.

În anul 1875 din Aprilie Dr-ul Fialla scrie în „România Medicală” un articol „Medicul spitalului” din care re-ducem o parte: „Multă abnegație trebuie să aibă un medic de spital: întrând în serviciu trebuie să uite toate impresiunile care ar fi putut să-l excite, ori irite; toate ne-mulțumirile cauzate de lumea externă ar trebui să le uite în momentul când vine în contact cu bolnavii. Aci trebuie să desvolte medicul acea paciență admirabilă cu care va răspunde la atâtea întrebări nedrepte, la atâtea ziceri per-verse ale bolnavilor nu vor turbura niciodată pe un me-dic bine deprins în serviciul spitalului.

Atât pozițiunea, cât și erudițiunea unui medic, îl fac să fie considerat ca principala persoană a unui spital. Chiar

autoritățile competenți respectă astfel pe reprezentantul științei. La toate aceste medicul trebuie să corespundă într-o demnitate bine meritată. Respectul atribuit să nu-l conducă la erori în fața subalternilor săi, ordinele și voința medicului să nu fie greu impuse".

„Ferice de medicul, căruia i-a dat natura toate calitățile de a răspunde unui serviciu uman și atât de greu: ferice de medicul, care are caracterul necesar pentru a inspira iubirea și ardoarea, necesare la un asemenea cult uman: ferice de experiențele, bine bazate, în folosul omenirii întregi.“ În 1878 scrie „Guérison de six aveugles nés“ București. 8° 32 pag. Lucrare care a făcut oarecare șgomot, istoria acestor 6 operați de cataractă congenitală. În prefața căreia autorul scrie: „Le nombre de ces malades pourrait donner une idée fausse à mes cas opérées dans un âge assez avancé, ce qui arrive fréquemment dans les pays frères, si l'on considérait que plusieurs de nos patients ont été non civilisées, où les institutions philanthropiques font défaut. Mais en Roumanie, où les hôpitaux sont très nombreux et reçoivent gratis tous ceux qui souffrent, sans distinction de rite et nationalité, nous ne pouvons expliquer autrement ces retards que par le manque absolu de confiance des classes inférieures pour l'art médical. Ayant à faire avec un mal congénital il s'ensuit que la soumission au destin d'un côté, et de l'autre l'incrédulité dans la possibilité de la guérison d'un mal de naissance qui d'ailleurs n'est pas douloureux-poussent ces gens là a ne pas rechercher les secours médicaux et a s'en remettre à la grâce des Dieux“.*

* „Numărul acestor bolnavi ar putea să dea o idee greșită în privința cazurilor mele operate la o vârstă destul de înaintată, ceiace e destul de frecvent în țările surori, dacă ne gândim că mulți dintre bolnavii noștri sunt necivilizați sau instituțiile filantropice lipsesc. Dar în România, unde spitalele sunt foarte numeroase și primesc gratuit pe toți suferinzii, fără deosebire de rit și naționalitate, nu ne putem explica altfel această întârziere decât prin totala lipsă de încredere în arta medicală din partea claselor inferioare. Având de-a face cu o boală congenitală, urmează că lăsându-se pe de-o parte la voia întâmplării, iar pe de alta, neîncrederea în posibilitatea vindecării unei boli din naștere — care de altcum nu e dureroasă — fac pe acești oameni de-a nu căuta îngrijirile medicale, ci a se lăsa în grija lui Dumnezeu.“

Despre congresul de chirurgie, în colaborare cu Severeanu 1862. — Reminiscente din războiul Româno-Ruso-Turc 1877 și rolul societății. „Crucea Roșie” în timp de pace și de războiu. Buc. 1892. 8° 113 pag., cu această ocazie a fost decorat cu „Steaua României” în grad de ofițer și comandant al mai multor ordine.

Describe în culori vii ce a văzut la spitalul din Turnul-Măgurele și din București unde se adunau răniții și alți bravi luptători pentru dependență. În prefața acestei lucrări se vede cât și-a iubit Fiiala țara adoptivă și poporul, în mijlocul căruia a trăit cea mai mare parte a vieții:

„În ce timpuri însemnate trăim! Poporul Român a vegetat prin secolii în supresiune, a nutrit în anima sa limba maternă și scânteia sacră a libertății. Saltă inima fiecărui, care a avut bucuria de a vedea soarele popoarelor răsărind splendid și pentru poporul român.

Am văzut poporul român cu arma în mână, săpând din nou numele său pe pagina gloriei! Independența română n'a fost decât o consecință a faptelor eroice și proclamarea Regatului a fost încoronarea vitalității, a vigoarei și a conștiinței naționale! Ferice de fiecare căruia i-a dat soarta un rol cât de mic în gigantica evoluție a vieții poporului român! Am mândria că am făcut tot ce am putut: am contribuit voios la Independența română și am lucrat puternic la alinarea suferințelor ostașilor noștri.”

Cunoștințe igienice populare. Scriere laureată a Dr. lui Hoeber. Traducere Buc. 1896.

Între anii 1882—84 în București scrie „Cugetări mensuale”, iar în 1903 scrie o broșură „Letünt napjaimból” 8°, 138 pag. București, cu note antobiografice.

În 1906 apare a doua ediție a acestor reminiscențe. Buc. 8°, 121 pag.

Memoriile lui Fiiala.

În anul 1903 se tipărește la București în limba maghiară o broșură 8° cu 138 de pagini intitulată „Letünt napjaimból” (Din zile apuse). Această broșură are pe primele pagini dedicații celor scumpei ai săi: Soției sale îi scrie „No-

bilei și incomparabilei soții Elena Bălanu în semn de adânci considerații și dragoste nemărginită”.

— „Fratelui și surorilor mele, dragoste frățească” — și apoi are în grijă pe prietenii lui dându-le fiecăruia din inima lui „Dragoste sinceră”.

Pentru a arăta și celor cari vor ceti-o, a căutat ca sub formă de frumoase schițe să-și străcoare în culori foarte vii: viața, faptele și plecarea lui din Ungaria, așezarea lui pentru totdeauna în România, de unde, după ce posibilitățile materiale i-au permis-o, s'a dus pentru călătorii de studii în Austria, Germania, Anglia, Franța, Italia, Turcia, să ducă acolo și faima României, țară ce și o sădise în suflet. Revenit din aceste călătorii științifice în Țară Românească, a adus și a dat cu drag tot ceea ce putea adăuga la înflorirea țării care l-a primit.

Dăm în câteva cuvinte conținutul schițelor din broșura „Letünt napjaimból” :

1. „Bastonul de cauciuc”. Autorul ne arată într'un mod hazliu cum a făcut cunoștință la Viena cu Francisc Iosif I., domnitorul Austro-Ungariei.

2. „La generalul Perczel Maurițiu”, Fialla ne enarează viața lui de soldat și cum a fost încredințat să traducă în franțuzește un act de coaliție ce voia Ungurii să facă cu Turcii contra Austriecilor și Rușilor.

3. „Ceasul maiorului” este o schiță, în care arată că unii ofițeri nu dau nimic pe viața soldaților pe câmpul de luptă și de multe ori îi pun în pericol dintr'un simplu capriciu.

4. „Serbarea dervișului dela Constantinopol” arată diferitele obiceiuri, cari sunt la popoare pentru a adora în urma urmelor pe unul și acelaș Dumnezeu.

5. „Dervișul urlător”, înfățișează diferitele torturi pe care la suferă dervișii turci ca să vindece pe bolnavi și face comparație cu cultul creștin, care prin simple rugăciuni evlavioase cere ajutorul lui Dumnezeu.

6. „Dr. Otrobán Ferdinand și limba volapük”. Fiind nunta de argint a Dr-ului Fialla, și-a invitat cu această ocazie cei mai buni prieteni ai lui: doctorul Otrobán din Brașov, Koós, etc. Cu această ocazie s'a încins o mare

discuție despre limba volapük, dar în urmă reese că s'au tras pe sfoară unul pe celălalt, spunând fiecare că o cunoaște, când în realitate n'o știa nici unul.

7. „Omul din Tirol la Sinaia”. Aflându-se într'o vară la casa lui din Sinaia, aude o melodie frumoasă. Roagă pe muzicant să între în curte la el. După ce-i povestește călătoria lui reese că muzicantul, cari se dădea drept tirolez este ungar și că îi era frică să-și spună originea. Dr-ul Fialla la liniștit, spunând că nu există nici o țară unde să fie primiți atât de bine oamenii călători ca în Țara Românească.

8. „Cincisprezece Martie 1848”. Autorul descrie izbucnirea revoluției ungare și arată cum a fost și el jertfă acestei mișcări, fiind silit să se refugieze în România.

9. „Reverenda părintelui Angyal”. Ne amintește un epizod din timpul școlarității sale secundare.

10. „Pedelul”. Într'o frumoasă nuvelă autorul arată, autoritatea acestui pedel, care se simțea că făcea parte integrantă din corpul profesoral.

11. „În pețite”. Este o scriere cum se făcea pețitul pe vremea lui.

12. „Trenul special”. Doctorul fiind învitat la masă la un prieten din Budapesta și necunoscând mersul trenurilor, este silit ca să ia un tren special cu singurii bani ce-i avea din cauza punctualității care l'a caracterizat toată viața lui.

13. „Domnișoara Laura”. Autorul își reamintește de timpul când era în clasa VI. gimnazială, când fiecare se credea poet. Fiecare scria și dedica poezii iubitei lui. Fialla și-a ales ca ideal pe domnișoara Laura, pentru care a suferit mult.

14. „Vilegiatură la băi”. Fialla în fiecare an trecea din România în Ardeal la băi, cari erau mai bine aranjate. Românii erau foarte bine văzuți la aceste băi, fiindcă plăteau totdeauna în aur. Cu această ocazie vizitează Predealul, Brașovul, Zizinul, Tușnadul, Borsecul, Malnașul.

15. „Dr. Fialla Ludovic”. Veress Francisc în anul 1890 scrie biografia doctorului Fialla până la această dată. Această mică biografie se află în acelaș volum al schițelor lui Fialla.

16. „Trei colegi distinși“. In aceasta nuvelă ne înfățișează pe cei mai buni prieteni ai lui, Dr-ul Mayer, Dr-ul Drasch, Dr-ul Davila.

17. „In palatul unui plenipotențiar turc“. După războiul Ruso-Româno-Turc în 1878 a fost numit plenipotențiar Suleiman Bey. Fiind bolnavă una din soțiile lui, Dr-ul Fialla fu chemat ca s'o vindece.

18. „Niculița muzicantul zis Chiorul.“ Fiind adus la el țiganul Niculița orb din naștere, după ce i-a redat vederea printr'o operație strălucit executată de însuș Dr.-ul Fialla, arată subț un aspect impresionant marea comoară pe care o are omul care are ochii.“

19. „Don Carlos“, pretendentul spaniol, în 1872 face o vizită la spitalul Filantropia. Dr-ul nu prea era încântat de aceste vizite fiindcă i-a făcut multe încurcături și pierdere de timp.

20. „Nerecunoștința celor doi pământeni.“ După înfrângerea Ungurilor se depun armele la Șiria, (de Görgey) și fiind el un biet flăcău debil, este lăsat la vatră cu alți doi prieteni cu un pașaport comun. Prietenii lui sârbi îl lasă singur ca să se descurce el în drum cum va putea.“

21. „Prizonierii italieni dela Seghedin.“ In 1830, fiind răscoala Carbonarilor în Italia contra Austrieilor, Fialla ca copil mic i-a văzut prizonier în Seghedin și aflându-se în mijlocul lor este mângăiat de un soldat, care mângăiere a spus-o mamei lui. Mama lui care știa însemnătatea acestor mângăieri i-a interzis să mai meargă la acești prizonieri, despărțiți de familiile lor fiindcă le cauzează numai dureri.

22. „Practica mea de avocat.“ Fiind student la Viena, având puțini bani, timpul liber și-l petrecea în biroul unui avocat, dela care primea o sumă de bani în urma traducerilor din ungurește în nemțește pentru diferitele procese.

23. „Doi medici turci ca prizonieri.“ Făcându-i-se milă de doi colegi cari se aflau în lagărul prizonierilor, îi împrumută cu bani să meargă acasă. Era în 1878, când Fialla era la Târgul-Măgurele.

24. „O călătorie prin susul Dunării Albastre.“ Fiindcă

pe acele vremuri călătoria era anevoioasă pe uscat, cele mai multe drumuri se făceau pe apă. Cu această ocazie are posibilitatea să vadă întreaga bogăție și frumusețea pământului românesc. În vapor face cunoștință cu tot felul de națiuni din lumea întreagă.

25. „Intâmplări curioase.” Autorul ne descrie fragmentat unele din călătoriile sale. Arată mentalitatea fiecărui popor. Lumea văzând și auzind că el este din România s'a interesat de soarta Țării Românești, întrebând tot ce puteau, în legătură cu viața și bogăția ei. Fiiala le răspunde: „Este o țară minunată, înălțimea Carpaților privește spre limanurile întinse de bogăție, iar de cealaltă parte Dunărea albastră îi face hotarul, iar oamenii sunt cu porniri bune.” Pe vapor face cunoștință cu soția unui bun prieten al său, care tocmai se interesa de el. Voia cu orice preț să cunoască pe Fiiala, prietenul soțului ei. Mare i-a fost mirarea când s'a prezentat doctorul în persoană. Ajuns la Budapesta în port fiecare este așteptat, unul de soția sa, iar doamna de bărbatul ei. Fiiala fiind un om complezant ajută doamnei la coborârea din vapor. Fiiala recunoaște în soțul doamnei pe prietenul său iubit, iar el cu soția sa mult iubită, petrece câteva momente în societatea prietenului său.

Unii Medici din România în amintirile doctorului Fiiala.

Dr. Fiiala în decursul anilor cât a stat în România a căutat să se apropie cât mai mult de colegii săi din țară. Datorită sufletului său bun, a putut în scurt timp să-și facă o mulțime de prieteni, recrutați dintre cei mai de seamă medici ai României, între cari ne amintește mai mult pe: Dr. Mayer, Dr. Drasch și Dr. Carol Davila.

Dr. Mayer este unul dintre cei mai bătrâni prieteni ai lui. Era de origine austriacă și venise în țară cu vre-o 40 ani înaintea lui. A fost unul dintre cei mai recunoscuți me-

dici străini din vremea sa, contrastând mult cu ceilalți medici neromâni din București dintre cari cei mai mulți erau Greci, ce lăsau mult de dorit, apoi Austriaci, Sași, Germani și ici colo câte un Ungur. Toți erau bine primiți de populație și o duceau bine, dovadă că odată stabiliți în București, nu se mai întorceau în țările lor. Dr. Mayer a fost chemat odată să consulte pe un boer bogat ce suferea de câteva zile. De notat faptul că boerul a chemat pe medic numai după ce a văzut că nu-i poate folosi de loc arsenalul medicamentos recomandat de babe. Susnumitul medic punând diagnosticul de malarie și tratându-l în mod științific îl vindecă, iar ca recompensă bătrânul boer scoase de sub pat un săculeț cu monede de aur și-i numără suma de cincizeci de galbeni, întrebând totodată dacă e mulțumit. Medicul rămâne uimit de dărnicia boerului și plecă foarte mulțumit de client.

Dr-ul Drasch, i-a fost un alt prieten și el așezat de mult în București. Original din Tirol, bărbat frumos, inteligent și foarte original în aplicarea tratamentului diferitelor boli, de aceea era cel mai căutat medic în vremea lui. Vindeca mai mult prin sugestione de cât prin medicamente. Prescria cure medicale foarte interesante. Dr-ul Fialla citează următoarea întâmplare a doctorului Drasch: Odată a fost chemat la o domnișoară dintr'o familie bogată, care din cauza necumpătării în mâncări își deranjează somacul. Voia să-i dea un vomitiv, dar fata s'a opus. La plecare fiind condus de mama fetei îi spune următoarele. „O să vă pierdeți fata dacă nu faceți ceeace vă spun eu. Ucideți cățelul favorit și dați-i fetei să mănânce din această carne friptă.” Mama fetei îngrozită de teama că-și va pierde fata a urmat întru totul sfatul medicului și fata a mâncat fără să știe, din carnea câinelui favorit. În ziua următoare medicul veni din nou să-și vadă bolnava și o întreabă dacă i-a plăcut friptura de câine. Bolnava nu a crezut că a mâncat carnea câinelui, decât după ce i-sa arătat pielea animalului, când a și început să vomeze fără de nici un alt medicament. Acest medic s'a îmbogățit foarte repede și apoi sa retras la

bătrânețe în casa lui, ocupându-se pentru distracție cu pescuitul.

Dr-ul C. Davila; schița, despre „Doctorul Davila“ fiind mai interesantă, o reproduc în întregime în traducere românească, din originalul unguresc: „De origine franceză, în anul 1852, guvernul îl chiamă în țară pentru organizația sanitară a armatei. Cu rangul de colonel, a fost șeful serviciului sanitar civil și al armatei pe la 1860.

Mare putere a fost concentrată în mâna lui și în scurt timp a avut mare influență. Numele doctorului Davila peste multe sute de ani încă va fi amintit cu recunoștință, pentru că a fost fără interes personal în toate faptele lui; repede a cunoscut necesitățile țării care se desvolta și tot ce a fost cu putință a făcut pentru fericirea neamului românesc. Învățământul medical el l-a început, el a obținut înființarea de astfel de școli și mai târziu chiar a Facultății de Medicină. El a murit devreme și n'a avut fericirea să-și vadă multă vreme rodul muncii sale. Abia a avut timpul să vadă înflorirea științei în România, căci în anul 1884 a murit. Eu, ca medic începător, m'am nizuț cu purtarea mea să fiu în bine cu vestitul coleg Davila, iar el a fost foarte atent la orice atențiune adusă lui. A fost cu recunoștință față de mine, de multe ori am fost invitatul lui la masă și pot spune tot timpul cât a trăit el mi a dat dovadă de bună voință și încredere.

S'a întâmplat, ca eu să fiu chemat la un ministru cu mare influență în timpurile acelea, să-i văd pe un funcționar că ce boală are. Acest funcționar era un individ bețiv, care și în acea zi și-a petrecut până dimineața între pahare. Eu momentan i-am prescris să i-a sare amară disolvată într'un păhar cu apă. Bolnavul abia a beut jumătate păharul cu medicament și în urma unei damblale a murit.

Ministrul îndată sigilează medicamentul rămas în păhar și repede cheamă pe Dr-ul Davila, care era medic primar, ca să înceapă proces în potriua mea, fiindcă aci este vorbă nici mai mult, nici mai puțin, decât de o otrăvire!

La sosirea medicului primar, auzind că eu i-am pre-

scris medicamentul, rupe sigilul și în văzul ministrului, bea jumătatea medicamentului rămas în sticlă spunând: „o să vedem, a fost ori nu otravă!“

Ministrul s'a liniștit și Davila a mai trăit mult spre binele țării, iar eu am scăpat de plictiseala unui proces, care în urma urmelor tot mă achita pe mine, dar asupra numelui meu de medic tânăr, cu siguranță avea un răsunet nu prea bun, din cauza gurilor rele.

De multe ori i-am amintit Dr-lui Davila, pe care până la moartea lui l-am considerat de cel mai sincer prieten, despre întâmplarea de mai sus.

Iar eu, în afară de consacrarea acestor rânduri, pe mormântul lui pun cunună de flori ca un scinbol al recunoștinței, pentru că o inimă mai nobilă ca a lui, nu repede va bate într'un piept de om. (Traducere din volumul de schițe: „Letünt napjaimból“ de Dr. Fialla Ludovic, București 1903).

Gum descrie Fialla Țara Românească.

În cursul călătoriilor lui, Dr-ul Fialla a îndrăgit Țara Românească și după stabilirea sa în București, nu i-a trebuit mult timp ca prin calitățile sale alese să devină prieten iubit în cele mai multe familii boerești.

Boerii din acele vremuri — spune Fialla — i-și purtau numele bine meritat atât prin origină, cât mai ales prin bogății imense. Bucureștii fiind atunci la începutul dezvoltării cele mai principale străzi erau pardosite cu scânduri pentru a ascunde și uneori să acopere mlaștinile, ce se iveau ici colo în deosebi în timpurile ploioase. Mica dezvoltare a orașului în acest timp, dădea posibilitatea boerilor să-și etaloneze bogăția pe terenuri foarte întinse, în mijlocul cărora se ridicau palatele lor oglindând starea înfloritoare a celor ce le locuiau. Cu timpul dezvoltarea Bucureștilor i-și înteește pașii, populația burgheză crește și în paguba așezămintelor boerești, casele devin tot mai dese

răpind totodată și pitorescul acestui oraș cu aspect câmpesc. Dr-ul Fialla exclamă odată plin de bucurie : „Cu mari bogății a binecuvântat Dumnezeu această frumoasă și roditoare țară.”

Dar Dr-ul Fialla, în timpul cât a stat în București a putut să deducă că bogăția Țării Românești nu se poate limita numai la elemente materiale ci și la cele sufletești. Cu această presupunere el pleacă să cunoască mai bine țara. A ajuns acolo unde în anul 1745. M. Cantacuzino a zidit o mănăstire pe care a numit-o Sinaia, după cea din Muntele Sinai din Arabia.

Această mănăstire, ca toate din Țara Românească era cel mai bun adăpost și aci erau ajutați cu hrană trecătorii nevoiași sau răătăciți. Sinaia se ridică mult, devine oraș și cu zidirea unui castel de către Regele Carol I. importanța sa se mărește.

Dr-ul Fialla începuse să cunoască de acum și sufletul Românului, și curând i-s-a ivit ocazia de a arăta și altora părerile lui. Intr'adevăr, pe când sta în curte gândurile lui au fost acompaniate de sunetele duioase a unei viole ce se auzea în apropiere. Dorința și curiozitatea l-au îndemnat să aducă pe artist în fața sa. Era un om îmbrăcat turcește, vorbea nemțește și faptul că pe o colecție botanică ce o ținea în mână erau cuvinte ungurești, l-a îndemnat pe Dr-ul Fialla să se informeze de originea acestui om peștiș. Acesta ezită să-și arate originea, spunând că-i tirolez și când după câteva cuvinte s'a lămurit originea lui maghiară, s'a înfricoșat și încet a spus că e ungur, însă știind că Ungurii sunt aspru persecutați de Români, se ferește de a se arăta cu această origine, până când într'o zi va avea posibilitatea materială să ajungă iară în țara lui. Dr-ul Fialla ca un adevărat român i-a arătat cât sunt de greșite informațiile cel înfricoșau și-l indemnau să-și ascundă originea, iar ca un exemplu luat din plaiurile românești a scos și dăruit bani descurajatului, pentru a putea ajunge în țara lui. Fiecare zi petrecută în Țara Românească îl legă mai mult de ea, o admiră mai mult și ca o demonstrativă faptă a

dorințelor de a-și lega mai mult sufletul de al poporului român, se căsătorește cu o româncă, Elena Bălanu, de origine boerească, căreia-i dedică cartea sa (Autobiografie: „Letünt napjaimból”), „Nobilei și incomparabilei soții, născută Elena Bălanu, în semn de adânci considerații și dragoste nemărginită.”

Subt influența acestei femei Fialla însuși atât de mult sa românizat că deși vorbea bine ungurește, scrierile lui în ungurește erau pline cu greșeli ortografice. Altădată, de pe ferestrele diligenței i-se umple sufletul de admirație pentru meleagurile rodnice și frumoase ce le-a parcurs până la Giurgiu. Cum căile ferate pe vremea acea erau în formație și transporturile foarte scumpe, Dr-ul Fialla cu soția lui sau imbarcat pe un vapor spre Orșova.

„Am rămas extaziat spune el în fața paradisului ce mi se prezenta ochilor și amintirea acelor minunății î-mi va rămânea neștersă în memoria mea.” Vaporul mergea încet și farmecul stâncilor mă făcuse dușman și acelei viteze cu toate că era mică. Orșova—Ada-Khaleul, Porțile de Fier ce au urmat, pare că erau puse inadins de Atotputernicul ca prin frumusețea lor să mărească regretul celor ce părăsesc paradisul românesc.

Din călătoriile în străinătate ale Dr-ului Fialla.

Ca o expresie a sentimentelor ce purta României și ca o recunoștință pentru această țară primitoare Fialla trece în țări streine pentru a duce reputația României de care acum era legat. Nu încetează o clipă, ca prin cercetările lui, să atragă atențiunea asupra valorii băilor și izvoarelor noastre minerale făcătoare de minuni mai ales asupra Sinaiei, căreia i-a arătat admirația, zidind acolo și o casă. El nu s'a mulțumit să străbată în lung și lat Țara Românească pentru a i evidenția comorile, ci ori de câte ori avea ocazia s'a prezentat să ducă faima și să reprezinte România peste hotare.

A știut ca la congresele din străinătate să evidențieze că, nicăiera nu a întâlnit un popor mai altruist ca poporul, român și un altruism cu adevărat, fără a ține seamă de religie și naționalitate, și aceasta se poate exprima chiar prin cuvintele lui: „Nu există nici o țară (scria Fialla în Monitorul Medical No. 6, din 1862., pag. 48), în care institutele filantropice să fie mai bogat dezvoltate de cât la noi, atât în privința numărului de institute, cât și în privința primirii bolnavilor; la noi nu se privește naționalitatea, nici religia ci iubirea de oameni în sensul cel mai adevărat! Sper că cu timpul oamenii din popor se vor familiariza mai mult cu institutele noastre“.

Țările în cari a fost Dr-ul Fialla sunt; Anglia, Franța, Germania, Italia și unele țări litorale Mediteranei din Asia. Dr. Fialla s'a interesat în deosebi de băile din Țara Românească și Ardeal. El știe că în acea vreme erau multe locuri în care zăceau astfel de comori și asta o știau și alții, dar scoaterea la iveală a acestor binefaceri dumnezeiești în acel timp ar fi însemnat un beneficiu în favoarea celor ce bântuiau țara. Comorile acestea au fost lăsate neexploate, apărute prin aceasta, pentru a fi evidențiate într'o zi mult așteptată, în care să se folosească de ele cei cărora Atotputernicul le-a hărăzit.

Cei din Ardeal, mai bine apărați de zidurile masive ale Carpaților, au avut mai de timpuriu curajul să capteze și să însemne aceste locuri, și deci să le dea aspectul și confortul cerut. Comunicațiile între aceste stațiuni, erau anevoiase într'o ladă pe patru roate trasă de 8—10 cai numită „diligență“ care apoi a fost ucisă de noi și moderne mijloace de locomoție și de a cărui îngropare cu toții ne bucurăm.

El rămâne în admirație pentru Brașov, Zizin, Vâlcele, Tușnad, Borsec Malnas, locuri de binefacere pentru organism și prin pitorescul lor de liniște safilească. Mii de suferinți își găsesc mormântul printre aceste izvoare neseceate.

Din viața intimă a Dr-lui Fialla

(din diferite scrisori a Dnei Reghina C. Sfetea, Dlor Dr. Veress Andrei și Fialla Döri Ottó).

Dl. Dr. Veress Andrei, în urma adresei mele, trimisă la Budapesta, pentru unele lămuriri din viața Dr-ului Fialla, i-mi răspunde în 1. Aug. 1932.

Extrag un pasagiu mai important din aceasta scrisoare: „Cât privește viața Dr-lui Fialla ca medic, trebuie să notăm că, a fost foarte draguț și elegant, ca-și vechii medici vienezi. Vizitele medicale le făcea totdeauna în redingotă, mergea în trăsură închisă chiar și vara, a cărei ușă o închidea cu o elegantă mișcare. Birjarul era totdeauna unghur. Casa lui era pe Calea Moșilor la dreapta, pe Str. Radu Calomfirescu No. 10. Camerele casei erau împodobite cu picturi și lucruri antice. A iubit mult muzica. Și de câte ori avea ocazie, asculta cu mult drag diferiții artiști străini și pământeni. La bătrânețe când nu prea practica medicina, s'a ocupat cu pictura; subiectul tablourilor erau mai ales naturi moarte cu fructe. Copii n'a avut nici odată.”

Iar Dl. Fialla-Döri Otto redactor în Budapesta, un nepot al doctorului Fialla, îmi reproduce câteva articole din revistele maghiare: „Baja” și „Hazánk și a Külföld” 3. Dec. 1865. Iată un rezumat din aceste articole:

„După ce face studiile la Viena, trece în anul 1857 la București, unde ocupă diferite funcțiuni însemnate. În ultimul război franco-german a fost la fața locului, a îngrijit răniții în războiu, a vizitat spitalele-bărăci, toate le-a făcut aceste pentru ca, în caz de nevoie să le poate aplica în țara care l-a primit așa de frumos și în mijlocul căreia a trăit cea mai mare parte a vieții.”

Mai departe aflăm că „a fost unul din cei mai iubiți doctori de toate clasele sociale. Ajungea o simplă scrisoare, care să anunțe un bolnav ori în care parte a orașului și Dr. Fialla pornea fără multă întârziere. Pe cei săraci îi vizita și le dădea medicamente gratuit. Drumurile neaccesibile le făcea călare, ca nu cumva bolnavul să sufere din cauza unei întârzieri.”

Doamna Reghina C. Sfetea, nepoata doctorului Fialla, ne dă următoarele date cu privire la doctorul Fialla și soția sa, ca răspuns la o scrisoare a mea din 13 Decembrie 1932 „Necrologul l-am dat vărului meu Otto Fialla Döri, a fost predica pe care a ținut-o pastorul Hönigberger la înmormântarea unchiului meu. Afară de pastor, a vorbit Dl. Ritz din partea Francmazonilor, căci Dr-ul Fialla a fost mulți ani președintele lojei și s'a ocupat mult făcând, mult bine. A scris multe articole importante despre medicină, având ca specialitate oftalmologia. Dr-ul Davila l-a apreciat foarte mult și l-a numit doctor primar la spitalul Colțea; a fost și profesor la Facultatea de Medicină. În timpul războiului 1877 a luat parte ca medic al „Crucei Roșii” și în urmă a scris o broșură pe care voi căuta să v'o trimit împreună cu fotografiile cerute. Cred că știți că și-a făcut studiile la Viena; tatăl lui a fost tot medic la Baja, avea 7 copii și era sărac, foarte greu îi trimitea 40 de florini lunar, pentru studii, dar nu a fost nevoie de cât 2 ani să-l ajute, după acest timp își câștiga singur existența dând lecții de limba franceză. Cum și-a terminat studiile a venit la București, căci auzise că sunt medici puțini acolo. Intr'adevăr a găsit un câmp vast de ocupație; nu știa limba, mergea la bolnavi cu un tălmaci, și călare, pentru că era noroi mult și pavagiu nu exista pe atunci, era om de lume, dansa perfect, un causeur plăcut și foarte glumeț, vânător și muzical. Pe soția sa născută Elena Bălanu, a cunoscut-o pentru că ședeau vis-à-vis cu casele, era dintr'o familie foarte bună română, avea 17 ani când s'a căsătorit cu Dr-ul Fialla. N'au avut niciodată copii, erau foarte buni cu nepoții lor și îi aveau totdeauna în casă, se ocupau în mod inteligent cu educația lor.

Dr-ul Fialla s'a identificat cu Românii cu toate că se născuse Ungur, dacă ar fi avut copii i-ar fi botezat în religia ortodoxă, l-am uazit spunând acesta de nenumărate ori. Studia limba română cu stăruință și se interesa mult de propășirea acestei țări unde și-a format o a doua patrie, a fost mai Român decât mulți Români. Aceasta certific ca

nepoate lui de frate care am crescut la el în casă ca fiica lui. Viața de familie din casa unchiului meu a fost din cele mai ideale, mătușa mea a fost o soție modelă, casa ei era perfect ținută, mesele erau vestite. Aveau casă deschisă, primeau lume distinsă și aveau prieteni mulți.

Risipă nu făcea, dar trăiau foarte bine, călătoriau în fiecare an odată. Dr-ul Fialla lua parte la congrese medicale în străinătate și se interesa de toate progresele. Într'una din aceste călătorii a vizitat o școală Fröbeliană și a rămas atât de încântat de această instituție încât a stăruit împreună cu soția sa și *au înființat la noi prima grădiniță de copii*. Prima sonerie electrică a fost instalată în casa lor. Avea pasiunea picturii pe care neputând-o cultiva în tinerețe, s'a ocupat cu multă sârguință după ce a ieșit la pensie la 60 de ani. A avut de profesor pe Henția și a pictat peste 100 de tablouri. A murit la vârsta de 80 de ani. Soția lui a mai trăit încă 16 ani după moarta dr-ului Fialla."

Concluzii.

1. Doctorul Fialla Ludovic, maghiar ca origine și sentimente, stabilindu-se la București a știut să se identifice cu noua sa patrie, îndrăgind neamul nostru, pe care l-a apreciat și care l'a apreciat pe el pentru nobleța ce caracteriză personalitatea sa profesională și socială.

2. Activitatea doctorului Fialla L. nu a fost unilaterală — medicală — ci el se ocupa cu tot ce-i bun, frumos și instructiv, făcând parte dintre oamenii cei mai instruiți din timpul său.

3. Il vedem profesor de anatomie la București, unde explică studenților direct pe cadavru (1859) și nu face ca predecesorii lui numai explicații pe fantome.

4. Tot Fialla este acela căreia i-se încredințează întâiași dată studiul istologiei microscopice la Școala Națională din București.

5. În anul 1860 este numit de către Carol Davila profesor de oftalmologie, în urma prestigiului ce și la câștigat ca practician și ca om de știință, scriind numeroase lucrări în domeniul oftalmologiei.

6. În războiul 1877—78 a binemeritat pentru Țara-românească ca organizator și conducător al unui spital de campanie.

7. În anul 1884, îl vedem medic primar la Filantropia, unde conduce serviciul chirurgical.

8. Face și ia parte activă la toate societățile științifice din București pe care le ajută din punct de vedere material, moral și științific.

9. Datorită calităților sale sufletești și științifice, el este trimis să reprezinte România la congresele medicale mai

vestite din străinătate, aducând la acestea contribuțiunile științifice ale tinerei școli medicale românești ce abia își marcase debutul.

10. În afară de lucrări medicale, Fialla scrie și literatură beletristică și se ocupă mult de educație fizică.

11. El și soția lui au insistat pentru înființarea primei școli „Fröbeliene” în țară.

12. Prin personalitatea ce s'a manifestat atât de bogat în toate domeniile amintite de mai sus și prin simțirea lui caldă pentru viitorul nostru, la care a contribuit culturali-cește atât de mult Dr.-ul Fialla a binemeritat pentru neamul românesc.

Văzută și bună de imprimat :

Decan :

Prof. Dr. Gh. Martinescu

Presedintele tezei :

Prof. Dr. V. Bologa

Bibliografie.

1. *Crăiniceanu Gh. Dr.*: „Literatura medicală românească. Biografii și bibliografii”. Buc. 1907 pag. 55—56.
2. *Fialla Ludovic Dr.*: „Letünt napjaimból”, București. 1903, pag. 1—138.
3. *Fialla Ludovic Dr.*: „Reminiscențe din războiul Romano-Ruso-Turc 1877 și rolul societății „Crucea Roșie” în timp de pace și războiu”. Buc. 1892. pag. 1—113.
4. Copii dupe articole apărute în revistele următoare, trimise mie de Dl. Otto Fialla Döri: a) „Baja” 1897. 22. Martie, sub titlul: „Doctor Fialla Lajos,„. b) „Hazánk s a Külföld” No. 49. 1865 Pest. Decembrie 3. sub titlul „Szabadkai Fialla Lajos.” c) „Székely Nemzet” No. 174. Sft. Gheorghe. 1903. 40. Noemvrie sub titlul: „Egy 48—49 éves honvéd visszaemlékezései.” d) „Vasárnapi Ujság” No. 4. Budapest 1911. sub titlul: Egy külföldre szakadt magyarról”.
5. *Koós Ferenc*: „Hazánk s a Külföld”, Pest. 1864. No. 49. „Életem és emlékeim”. vol II. Brașov. 1890. pag. 358—59.
6. *Gomoiu V. Dr.*: „Din istoria medicinei și a învățământului medical în România înainte de 1870”. pag 866—566—582, Buc. 1922.
7. *Glăvan I. Dr.*: „Dr-ul Ludovic Fialla (cu ocazia centenarului nașterii sale)”, articol apărut în „Mișcarea medicală,” No. 1—2 Ianuarie, Februarie 1932. (Craiova)
8. *Veress Endre Dr.*: Articol apărut în „Bukaresti Képes Magyar Naptár” 1890. pag. 78—91.
9. *Szinnyei József*: „Magyar Irók élete és munkái”, vol. III. pag. 462. Budapest.

Notă. Datele exacte despre nașterea și moartea Dr-lui Fialla precum și fotografiile le-am primit dela nepoții lui: Dna R. Sfetea București, Veress Endre și Fialla Ottó Döri din Budapesta.